

Pandemi Döneminde Sanat Eğitimi

Art Education in the Pandemic Period

Prof. Dr. Turan SAĞER*

DOI: 10.46641/medeniyetsanat.1027880

Öz

Bu araştırmada, pandemi (COVID-19) döneminde uzaktan sanat eğitimine ilişkin kavramlar, uzaktan eğitim teknolojileri, Türkiye’de ve dünyada uzaktan sanat eğitimine ilişkin uygulamalar ve çalışmalar incelenerek pandemi sürecinde uzaktan sanat eğitimine ilişkin genel bir görünümün ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma, nitel bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesi aşamasında ise ilgili literatür incelenerek doküman analizi yapılmıştır. Buradan hareketle, derleme niteliğindeki araştırmada, dijital öğrenme yönetimi sistemleri alanlarına ilişkin hususlar tartışılmıştır. Ayrıca Türkiye ve dünyada pandemi sürecinde sanat ve sanat eğitimine ilişkin araştırmalar konu alanları dikkate alınarak sunulmuş, hali hazırda sanat eğitiminde uzaktan eğitime ilişkin eş zamanlı ve eş zamanlı olmayan uygulamaların ne şekilde gerçekleştirildiği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; sanat alanında uzaktan eğitimin artık bir zorunluluk haline geldiği ortaya çıkmıştır. Kaynak çeşitliliği, öğrencinin zamandan bağımsız bir biçimde eğitim sürecine dâhil olabilmesi, uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak göze çarpmaktadır. Uygulamalı derslerde ise teorik derslere göre öğretmen ve öğrenci adaptasyonunda daha fazla aksaklıkların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu aksaklıkların fiziksel temas, geri bildirim, teknolojik altyapıda meydana gelen sorunlar üzerinde yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan sanat eğitiminde, uzaktan ve yüz yüze eğitimin birlikte gerçekleştirildiği harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarının da alternatif bir model olarak tartışıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Uzaktan Sanat Eğitimi, Öğrenme Yönetimi Sistemleri, Pandemi, COVID-19

Abstract

This research aimed to reveal a general view of distance art education in the pandemic process by examining the concepts related to distance art education, distance education technologies, practices, and studies related to distance art education in Turkey and the world. The study was carried out with a qualitative approach. At the data analysis stage, document analysis was implemented by analyzing the relevant literature. From this point of view, digital learning management systems are discussed in the compilation research. In addition, research on art and art education in the pandemic process in Turkey and the world has been presented by taking into account the subject areas, and it has been researched how synchronous and non-synchronous applications of distance education in art education are currently carried out. As a result, distance education in the field of art has now become a necessity. The diversity of resources and the ability of the student to be involved in the education process independently of time stand out as the positive aspects of distance education. It has been determined that there are more teacher and student adaptation problems in applied courses than in theoretical courses. It was concluded that these disruptions focused on physical contact, instant feedback, and problems in the technological infrastructure. On the other hand, it has been seen that blended learning approaches, where distance and face-to-face education are carried out together, are also discussed as an alternative model in art education.

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, tsager@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1059-678X.

Keywords: *Art Education, Distance Art Education, Learning Management Systems, Pandemic, COVID-19*

Giriş

Küresel Koronavirüs (COVID-19) salgını ile birlikte tüm yaşam akışı, çalışma biçimi, fiziksel koşullar, insanların birbirleriyle etkileşim kurma şekli, hatta tıbbi bakıma ihtiyaç duyulduğunda hastaneye yatış şekli bile değişim göstermiştir. Tüm dünyayı ve toplumları etkisi altına alan bu pandeminin günümüzdeki ani kırılma/dönüşüm etkisinin, uzun vadeli gelecekte de kişisel, profesyonel, finansal ve tıbbi durum üzerinde büyük bir etkiye sahip olacağı gerçeği ile karşı karşıya kalınmıştır (Lichfield, 2020). Dolayısıyla başta tıp, psikoloji, hukuk, iş, finans gibi alanların olmak üzere eğitim, araştırma, bilişim teknolojileri, yazılım, donanım gibi farklı alanlardan toplulukların bir araya gelerek yenilikçi fikirler üretmesi ve bu fikirlerin uygulamaya yönelik formlarla bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Dünya çapında sağlıktan, lojistiğe, finanstan sanata ve tasarıma kadar hayatı etkileyen tüm alanlarda gönüllülük esasına dayalı bireysel ölçekten başlamak üzere evrensel ölçekte ulusal ve uluslararası akademik ve kamusal çalışmalar kısa zamanda ivme kazanmıştır (Help With Covid 19, 2020).

Türkiye'deki Üniversitelerde eğitim konusunda ilk etapta salgın ile mücadele kapsamında Cumhurbaşkanlığı tarafından alınan kararla 16 Mart 2020'de eğitim-öğretime üç hafta süreyle ara verilmiş, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın bu süreçte gerekli altyapıya sahip üniversitelerin 23 Mart 2020 tarihinden itibaren eğitim-öğretim faaliyetlerini çevrimiçi olarak sürdürebileceklerini bildirmesinin ardından tüm örgün programlarda çevrimiçi öğretime geçme kararı alınmıştır. Bu bağlamda tüm dersler, sanal/canlı sınıflar aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlanmış, canlı olarak izlenemeyen derslerin daha sonra ilgili kayıtlardan tekrar izlenebilmesi sağlanmış ve öğrenciler, çevrimiçi olarak verilen bu derslerin yapılacak olan ara sınavlar, dönem sonu ve bütünleme sınavlarından sorumlu olacağı bildirilmiştir. Fakat geçiş sürecinde belli başlı sıkıntılar baş göstermiş; ailelerinin yanına giden öğrenciler teknik sorunlar yaşamış, pandemi nedeniyle genel motivasyonda düşüşler ortaya çıkmıştır. Hali hazırda yürütülen uygulamalı derslerin efektifliği ise, derslerin normal şartlardaki işleniş yöntemi salgın koşullarında tamamen değiştiği için, uzun vadede tartışmaya açık bir konu olarak göze çarpmaktadır.

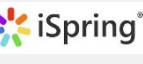

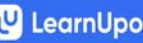

Bu noktada, araştırmada; Türkiye'de ve dünyada sanat alanında uzaktan eğitim uygulamalarının nasıl gerçekleştiği, ilgili literatürde bu konuya ilişkin araştırma bulgularında hangi hususların öne çıktığı araştırmanın temel problem durumunu oluşturmaktadır. Bu amaçla, öncelikle dijital öğrenme yönetimi sistemleri üzerinde durulmuş ve sanat alanında müzik eğitimi örneğinde uzaktan sanat eğitimi platformlarından örnekler verilmiştir. Öte yandan ilgili literatürde yer alan uzaktan sanat eğitimine ilişkin araştırmalar incelenmiş ve bu uygulamaların olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmıştır.

1. Dijital Öğrenme Yönetimi Sistemleri

21. yüzyılda teknolojinin hızla dönüşüm geçirmesi ve bütün dünyayı etkisi altına alan pandemi süreci ile birlikte birçok dijital öğrenme yönetimi sistemi (LMS), her geçen gün yapısal bakımdan kendilerini güçlendirerek faaliyetlerine devam etmektedir. Bu sistemlerden en çok kullanılan ve eğilim gösterilen 19 "bulut tabanlı (cloud-based)" ve 5

“açık kaynak kodlu (open source)” platform, tablolaştırılarak maddeler halinde aşağıda sunulmuştur (Pappas, Eylül 2020).

Tablo 1. Öğrenme Yönetimi Sistemleri (LMS)

Bulut Tabanlı Yönetim Sistemleri				Açık Kaynak Kodlu Yönetim Sistemleri	
1.		9.		17.	
2.		10.		18.	
3.		11.		19.	
4.		12.			
5.		13.			
6.		14.			
7.		15.			
8.		16.			
				1.	
				2.	
				3.	
				4.	
				5.	

Yumbul (2021), Harvard, Berkeley, MIT, Stanford, Oxford, Princeton, Columbia olmak üzere dünyadaki belli başlı 16 üniversitenin kullandığı teknoloji, program ve yazılımların; EdX, DTS, Coursera, Kadenza, Penn Intouch çerçevesinde yoğunlaştığını belirtmektedir. Türkiye’deki 36 üniversitede ise ALMS, Adobe Connect Center, Moodle, Youtube, Mudes, Sakai, Connect Pro, Meeting, Blackboard, Stars, OpenMeetings Adobe Presenter, Perculus ve kurumların kendi geliştirdikleri ÖYS program ve yazılımları olduğu tespit edilmiştir (Yumbul, 2021).

Dehner (2020) sanat eğitiminde; Seesaw, Google Classroom, Remind, Screencastify, ClassDojo, Edmodo, Educreatio ve Tinkercard platformlarının pandemi sürecinde eğilim gösterilen sistemler olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte, Sakarya & Zahal (2020) ile Ehrenfeld (2019) ise müzik eğitimi alanında kullanılan aşağıdaki çevrim içi ve çevrim dışı platformlara dikkat çekmektedirler. Tablo 2’de uzaktan eğitim platformlarına ilişkin örnekler sunulmuştur.

Tablo 2. Uzaktan Müzik Eğitimi Platformları

1.		9.		16.		24.	
2.		10.		17.		25.	
3.		11.		18.		26.	
4.		12.		19.		27.	
5.		13.		20.		28.	
6.		14.		21.		29.	
7.		14.		22.		30.	
8.		15.		23.		31.	

Araştırmanın bu bölümünde, pandemi süreci ile ilişkili Türkiye’de ve dünyada sanat ve sanat eğitimi araştırmalarına ilişkin betimlemeler yer almaktadır. Özellikle sanat eğitimi alanındaki çalışmalar daha ayrıntılı bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Türkiye’de Pandemi Sürecinde Sanat ve Sanat Eğitime İlişkin Araştırmalar

Bu alt başlıkta pandemi sürecinde Türkiye’de sanat, sanat eğitimi ve disiplinler arası bir biçimde bu alanlara yönelik yayımlanmış çalışmalar; araştırma konusu ve sonuçları bakımından incelenmiştir. İlgili literatür WOS (Web of Science), Science Direct, Elsevier, Taylor Francis, Springer, Wiley, ERIC, Scopus, ULAKBİM, Scholar vb. veri tabanı ve dizinler taranarak incelenmiştir. Pandemi sürecinin ilk evresinden Şubat 2021’e kadar uzanan süreçte; sanat ve sanat eğitime yönelik Türkiye merkezli araştırmaların çoğunlukla uzaktan müzik eğitimi ve müzik terapi alanlarını temel aldıkları, resim, grafik tasarım, heykel gibi diğer sanat alanlarında Pandemi ve uzaktan eğitim temalı araştırmaların çok düşük sayıda gerçekleştirildiği görülmüştür.

Müzik alanındaki araştırmaların; yükseköğretimde uzaktan müzik eğitime (Akyürek, 2020; Bolat & Akıncı, 2020) ve keman eğitimine (Kesendere, Şenol Sakin & Acar, 2020) ilişkin öğretim elemanlarının algıları, okulöncesi dönemde müzik eğitimi (Yılmaz vd., 2021), uzaktan müzik eğitime (Özer ve Üstün, 2020) ve keman eğitimine (Sakarya ve Zahal, 2020) ilişkin üniversite öğrencilerinin görüşleri, Eğitim Bilişim Ağı’nda (EBA) gerçekleştirilen müzik dersleri (İnal, Sakarya ve Zahal, 2021), özel müzik kurslarındaki uzaktan müzik eğitimi (Aksoy, Güçlü ve Nayir, 2020), müzik dinleme-icra pratikleri (Sağır, Özkişi ve Yüceer, 2020; Çakmak, 2020; İmik Tanyıldızı, 2020), canlı müzik ortamları ve çevrimiçi konserler (Güzle ve Girgin, 2020; Kaya Deniz, 2020), sanal müzik festivalleri

(Boyacıoğlu, 2020), salgının konser, opera şarkı yarışmaları vb. müzik etkinliklerine etkisi (Kahraman, 2020), pandemi sürecinde müziğin psikolojik değişkenler ile etkileşimi (İmik Tanyıldızı, 2020), pandemi itibarıyla müzik endüstrisi, sosyal medya, müzik eğitimi vb. müzik üretim ve tüketim biçimlerindeki değişim ihtiyacı (Özmenteş, 2020), COVID temalı müzik eserlerinin psikolojik analizi (Kuyucu, 2020), müzik alanındaki öğretim elemanlarının pandemi sürecinden etkilenme durumları (Bolat ve Akıncı, 2020) konu alanlarına eğilim gösterdikleri tespit edilmiştir.

Öte yandan, düşük sayıda olmakla beraber tasarım, kültür ve sanat vb. müzik alanı dışındaki konu alanlarında da çeşitli araştırmaların olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmaların konu alanlarının; uzaktan temel tasarım (Kahraman, 2020) ve sanat ve tasarım derslerine (Dilmaç, 2020) ilişkin öğrenci görüşleri, sanat fuarları, film festivalleri, sergiler vb. etkinliklere pandeminin etkisi (Kahraman, 2020), pandemi ve sonrasında kültür ve sanat (Ece, 2020, Tanyel Başar, 2020), kısa film festivallerindeki dönüşüm (Çakar Bikiç, 2020), öğrencilerin film izleme alışkanlıkları (Sunal ve Bağdatlı Kalkan, 2020), salgının ressamların (Yabalak, 2020; Başbuğ, 2020) ve resim öğretmeni adaylarının resimlerine yansımaları (Yayan, 2020), koronavirüs afişlerinde yer alan piktogramlar (Yılmaz ve Ayçe, 2020) ve pandemide podcastler (Demir ve Yılmaz, 2020) temelinde şekillendiği gözlemlenmektedir.

Uzaktan sanat eğitimi alanındaki düşük sayıdaki çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar irdelendiğinde; müzik eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitim yerine yüz-yüze eğitimi kararlı bir şekilde tercih ettikleri (Sakarya ve Zahal, 2020, Özer ve Üstün, 2020), sanat bölümü ve diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin ise daha olumlu, olumsuz ve kararsız algılara sahip oldukları görülmüştür (Kahraman, 2020; Dilmaç, 2020). Sakarya ve Zahal (2020), uzaktan keman eğitimine ilişkin müzik öğretmeni adaylarının; genellikle sistemdeki bağlantı sorunları, buldukları ortamın çalgılarını çalışmaları için uygun olmadığı, ders esnasında anksiyete yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, eşzamanlı derslere ilişkin sorularına öğretmenden anında dönüt alabilme, derse yönelik motivasyon; eşzamanlı olmayan derslere ilişkin ise istenildiği zaman kaygı yaşamadan dersi dinleyebilmesi şeklinde olumlu algıları olmasının yanı sıra yüz yüze eğitimi daha verimli buldukları görülmüştür.

Özer ve Üstün (2020) ise özellikle bağlantı ve teknik sorunların öğrencilerin motivasyonlarını düşürdüğünü ve pandemi sonrasında öğrencilerin yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Sanat bölümü öğrencilerinin temel tasarım dersinin uzaktan eğitim ile yürütülmesine ilişkin derslerden memnun kaldıkları, üç boyutlu ve özgün tasarımlar yapabildikleri, uzaktan eğitim sistemini kullanabildikleri ve keyifli buldukları fakat örgün eğitim ile hangi sistemin daha verimli olacağına ilişkin bir karşılaştırma yaptıklarında kararsız bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür (Kahraman, 2020). Farklı fakültelerde okuyan ve sanat tasarım dersi alan öğrencilerin ise bu dersin uzaktan eğitim ile yürütülmesinin bir gereklilik olduğunu ve bu uygulamaya ilişkin olumlu algılarının olduğu görülmekle birlikte teknolojik yetersizliklerin olduğunu, dersin yapısından dolayı uygulama gerektirdiğini, motivasyon kaybı yaşadıklarını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır (Dilmaç, 2020).

Öğretim elemanlarının uzaktan sanat eğitimine ilişkin görüşleri incelendiğinde ise bir kısmının sürece ilişkin eksik gördükleri hususların düzeltilmesi şartı ile olumlu görüşlerinin olduğu, diğer bir kısmının ise olumsuz düşüncelerinin daha baskın olduğu görülmüştür (Kesendere vd., 2020; Akyürek, 2020; Bolat ve Akıncı, 2020). Öğretim elemanları, uzaktan keman eğitiminin başlangıç seviyesinde verimli olmaması, orta ve üstü

düzeydeki öğrenciler için daha uygun olduğu, fiziksel etkileşim eksikliği, teknolojik materyal kullanmaya alışkın olmama ve deneyimsizlik konularında görüş bildirmişlerdir (Kesendere vd., 2020). Akyürek'in (2020) çalışmasında da öğretim elemanlarının teknolojik materyal kullanma konusundaki sınırlılıklarına vurgu yapılmış, bağlantı sorunları, senkronizasyon, öğrenciye yüz yüze eğitime kıyasla fiziksel ve eşzamanlı dönüt verememe, okul ve çalışma ortamının verimsizliği gibi konulara vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte bazı öğretim elemanlarının; zaman ve mekân bağımsızlığı, teknolojik gelişmeleri takip etme ve yüz yüze eğitim ile birlikte harmanlamış bir sistemin olumlu yönleri hususlarında uzaktan keman eğitimine olumlu baktıkları noktaların olduğu saptanmıştır (Kesendere vd., 2020). Bolat ve Akıncı (2020) ise öğretim elemanlarının bir kısmının uzaktan eğitim ile derslerini sağlıklı bir biçimde yürütebilirken bir kısmının bu konuda zorluklar yaşadıklarını, eğitim amaçlı, çevrim içi sosyal medya yayınlarını faydalı bulduklarını belirtmişlerdir. Aksoy vd. (2020) salgın döneminde özel müzik kurslarında verilen müzik eğitimini incelemişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 285 müzik kursundan 105'ine ulaşılan bu araştırmada; kursların yarısından fazlasının uzaktan eğitimin teknolojik yapısına ve sunduğu olanaklara adapte olabildikleri, uzaktan eğitim verenlerin daha çok senkron bir biçimde video konferanslar aracılığı ile uygulamalar yaptıkları, Zoom, Skype ve WhatsApp kullanımının yaygın olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

İlgili literatürde öğrencilerin pandemi sürecinde müzik dinleme ve icra pratiklerine ilişkin Türkiye'de gerçekleştirilmiş araştırmalar mevcuttur (Sağır vd., 2020; Çakmak, 2020; İmik Tanyıldızı, 2020). Sağır vd. (2020), müzik bölümü öğrencilerinin salgın sürecinde müzik dinleme ve çalgı icra etme sıklıklarının düştüğünü, diğer lisans öğrencilerinde ise bu davranışların sıklıklarının yükseldiğini, toplu icralar için bireysel kayıtların alınıp sonrasında birleştirildiğini fakat senkronizasyon sorunlarının yaşandığını, dinleme eğilimi gösterilen müzik türlerinde anlamlı farklılık olmadığını, çevrimiçi müzik etkinliklerinin özellikle takip edilmediklerini ortaya koymuşlardır. İmik Tanyıldızı (2020) ise pandemi sürecinde öğrencilerin müzik dinleme sıklıklarının arttığını, en çok cep telefonları ile yalnız başına müzik dinlendiği, Türk pop müziğinin en çok tercih edilen tür olduğunu lisans öğrencileri üzerinden gerçekleştirdiği araştırmasında belirtmiştir.

3. Dünyada Pandemi Sürecinde Sanat ve Sanat Eğitime İlişkin Araştırmalar

Bu araştırmaların; konservatuarlardaki eğitim uygulamaları (Palau, Mogas ve Ucar, 2020), Avustralya'da müzik endüstrisi ve medya (Brunt ve Nelligan, 2021), ilk ve ortaokul orkestralarında uzaktan müzik eğitimi (Hash, 2021), çevrimiçi canlı müzik portalları (Rendell, 2020; Vandenberg, Berghman ve Schapp, 2021), psikopatolojik problemler ve müzik terapi (Mastnak, 2020), pandemi ve müziğe genel bir bakış (Parsons, 2020), halk sağlığı ve müziksel iletişim (Lemaire, 2020), pandeminin ilk evresinde müzik eğitimi (Daubney ve Fautley, 2020), nöroloji ve müzik (Papatzikis vd., 2020), müzik dinleme ve dans etme, çalgı çalma ve şarkı söyleme, balkonlarda komşularla müzik yapma vb. icra pratikleri (Cabedo-Mas, Arriaga-Sanz ve Moliner-Miravet, 2021; Chlu, 2020), çalgı eğitimcilerinin öğretme pratikleri (Bruin, 2021), yaşam doyumu, sosyal medya kullanımı ve müzik dinleme pratikleri (Krause vd., 2021), Amerika'da müziğin geleceği (Botstein, 2020), bütünsel iyilik, algılanan stres ve yenilikçi müzik terapi (Giardino vd., 2020; Gaddy vd., 2020), alkol, sigara ve ilaç bağımlılığı ve müzik terapi (Situmorang, 2020), İran müzik endüstrisi (Semati ve Behroozi, 2021), müzik ve pandemide kişilerarası ilişkiler (Philippe, Schiavio ve Biasutti, 2020), müzik tüketim araçları ve Spotify (Yeung, 2020), pandemi

sonrası Çin müzik endüstrisi (Gu, Domer ve O'Connor, 2020), popüler müzik ve pandemi (Lehmen, 2020) konularında yapıldığı görülmüştür. Ayrıca sanat eğitiminde multimedia ve göz hareketleri (Ye vd., 2021), sanat terapisi (Potash vd., 2020), performans sanatları öğrencilerinin çevrimi öğrenmeye ilişkin algıları (Pratama & Surahman, 2020) ve pandemi döneminde radyo yayıncılığı (Munoz, 2021) alanlarında da çeşitli araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

Yukarıda betimlenen çalışmalardan görüldüğü üzere iletişim, tıp, psikoloji, sosyoloji vd. alanlarla sanat araştırmalarının disiplinler arası yaklaşımlarla irdelendiği çalışmalarla birlikte yurtdışında pandeminin yarattığı küresel düzeydeki etkilerin sanat eğitimi veren kurumları ne düzeyde etkilediği, dönüşümün uygulamada nasıl gerçekleştiğine ilişkin çeşitli araştırmalar mevcuttur. Pratama ve Surahman (2020), performans sanatları öğrencilerinin pandemi döneminde Edmodo sosyal ağ uygulaması tabanlı çevrimiçi eğitimi verimli bulduklarını ve bu platform üzerinden gerçekleştirilen uygulamaların yüz yüze eğitime alternatif bir uzaktan eğitim yaklaşımı olduğunu belirtmişlerdir. İspanya'nın çeşitli bölgelerinde aktif bir biçimde görev yapan 36 öğretim elemanının pandemi dönemindeki icra eğitimine ilişkin görüşlerinin konu alındığı başka bir araştırmada ise öğretim elamanlarının yüz yüze eğitimi daha yararlı buldukları ortaya çıkmıştır (Palau, 2020). Amerika'da ilkökul ve ortaokul orkestra şeflerinin (n=436) pandemide uzaktan eğitime ilişkin özellikle kırsal ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük okullarda zorluklar yaşadıkları fakat öğrencilerin; müzik teorisi, kültürü, tarihi derslerinde verimlilik gerçekleştiği, besteleme ve düzenlemede yaratıcılık düzeylerinde artış meydana geldiği, bireysel müzisyenliğe daha çok odaklanıldığı ve teknolojiyi kullanma becerilerinin yükseldiği görülmüştür (Hash, 2021).

Sonuç

İletişimde sınırların kalktığı, bütün disiplinlerde etkileşimin maksimum seviyede gerçekleştiği 21. yüzyılda, pandeminin sonuçları, ülkelerin; sağlık, eğitim, ulaşım, ekonomi ve benzeri bütün sistemlerini radikal ve agresif bir biçimde etkilemiştir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin de gün geçtikçe evrildiği ve "yeni normale" adapte olabilmek için sürekli bir değişim döngüsü içerisinde olduğu, açık bir biçimde dünyada ve Türkiye'de gözlemlenmektedir. Uzaktan eğitim kavramı ve bu kapsamda gerçekleştirilen senkron ve asenkron uygulamalar, yüz yüze eğitimin yerini büyük ölçüde alarak hayati bir öneme haiz olmuş ve eğitim-öğretim faaliyetleri bakımından bir zorunluluk haline gelmiştir. Dünyada, hali hazırda, pandemi öncesinde de birçok gelişmiş ülkede sürekli bir biçimde yürütülen uzaktan eğitimin, Türkiye'de sanat alanı da dâhil olmak üzere bütün disiplinlerde işlevsel bir biçimde uygulanması elzem bir durum, yadsınamaz bir gereklilik olduğu ortaya çıkmıştır.

Sanat alanında eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi aşamasında Türkiye'de neredeyse bütün uygulamaların eşzamanlı ve eşzamanlı olmayan bir biçimde uzaktan yürütüldüğü ve bu süreç içerisinde derslerin yürütülmesinde olumlu ve olumsuz yönlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle müzik, görsel ve plastik sanatlar gibi teorik yapıların yanı sıra uygulama da gerektiren alanlarda; fiziksel temas, anlık geri bildirim gibi öğrenci-öğretmen etkileşimini kapsayan unsurların hala tartışılmakta olduğu ve bu yönde teknolojik altyapının daha da geliştirilerek yüz yüze eğitimin sağladığı imkânlardan benzer şekilde istifade edilmesi için arayışların devam ettiği, mütemadiyen çalışmaların gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Örneğin, uzaktan eğitim içerisinde keman öğretmenin öğrenci ile fiziksel temas kuramaması veyahut öğrencinin çizim yaparken resim öğretmenin fiziksel müdahalede bulunamaması, sanat eğitimcisinin ve öğrencilerin adaptasyon zorlukları çekmeleri, bağlantı sorunları, sistem aksaklıkları, ses kalitesi gibi durumlar ilgili çalışmalarda görüldüğü üzere sanat eğitimcilerinin ve öğrencilerin temel sorunları arasında göze çarpmaktadır. Öte yandan, zaman-mekân bağımsızlığı çerçevesinde öğrencinin istediği zaman dersin videosunu izleyebilmesi, kaynak çeşitliliği, birçok üniversitenin, kurum-kuruluşların eğitim platformlarına erişim olanaklarının zenginleşmesi ise uzaktan sanat eğitiminin olumlu öğeleri, kazanımları olarak araştırmalarda ortaya konmaktadır. Ayrıca pandemi sürecinin sonrasında yüz yüze ve uzaktan eğitimin birlikte uygulandığı harmanlanmış öğrenme ortamlarının da birçok sanat alanında hayata geçirilmesini destekleyen görüşlerin de var olduğu ve tartışıldığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak dünyada ve Türkiye’de, özel kurumlarda ve devlet kurumlarında, sanat eğitiminin uzaktan eğitime entegrasyonunda, özellikle uygulama gerektiren faaliyetlerde çeşitli aksaklıklar yaşanmasının yanı sıra sanat eğitimcilerinin, öğrencilerin sürece gittikçe daha iyi adapte oldukları, sosyal ağlar, kurum uzaktan eğitim sistemleri, çevrimiçi ve çevrimdışı öğrenme platformlarını, teknolojik program ve yazılımları daha pratik bir biçimde kullandıkları görülmüştür. Bütün bu olumlu unsurlar göz önüne alındığında, zaman içerisinde sanatın doğasına uygun bir biçimde uzaktan sanat eğitimi faaliyetlerinin daha etkili, verimli ve işlevsel bir görünüme kavuşacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, Y., Güçlü, O., & Nayir, A. E. (2020). Özel Müzik Kurslarının Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitim Durumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 947-967.
- Akyürek, R. (2020). The Views of Lecturers about Distance Music Education Process in the Pandemic Period. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 5 (13), 1790-1833.
- Alkan, C. (1996). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi. *Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu, 12-15 Kasım 1996, Bildiriler*, Ankara: Uzaktan Eğitim Vakfı Yayınları.
- Başar, Ç. T. (2020). Pandeminin Gölgesinde Sanat-Sanatçı-İzleyici. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (25), 51-67. doi: 10.17484/yedi.741909.
- Başbuğ, Z. (2020). Salgınların Resim Sanatına Yansıması ve Nedim Günsür’ün “Kızamık” İsimli Eseri Üzerine. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2286-2299.
- Bolat, M., & Akıncı, M. Ş. (2020, 29-31 Ekim). Müzik Alanındaki Öğretim Elemanlarının COVID-19 Süreçlerine İlişkin Görüşleri. *III. Uluslararası 29 Ekim Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara*.
- Botstein, L. (2020). The Future of Music in America: The Challenge of the COVID-19 Pandemic, *The Musical Quarterly*, 102(4), 351–360. <https://doi.org/10.1093/musqtl/gdaa007>
- Boyacıoğlu, Ö. A. (2020). Covid-19 Pandemisinin Müzik Festivallerine Mekânsal Etkisi: “Virtual Festival”. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 3(2/VI), 295-311.

- Brunt, S., & Nelligan, K. (2021). The Australian Music Industry's Mental Health Crisis: Media Narratives During the Coronavirus Pandemic. *Media International Australia*, 178(1), 42-46.
- Cabedo-Mas, A., Arriaga-Sanz, C., & Moliner-Miravet, L. (2020). Uses and Perceptions of Music in Times of COVID-19: a Spanish Population Survey. *Frontiers in Psychology*, 11.
- Chiu, R. (2020). Functions of Music Making Under Lockdown: A Trans-Historical Perspective Across Two Pandemics. *Frontiers in Psychology*, 11.
- Çakar Bikiç, N. (2020). Pandemi Etkisi: Kısa Film Festivalleri ve Yaşanan Dönüşüm Üzerine Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 8 (2), 1234-1261.
- Çakmak, S. (2020). Pandemi Döneminde (COVID-19 Salgını Süresince) Müzik Dinleme ve İcra Etme Pratikleri Üzerinde Bir Değerlendirme. *Kültür Evreni*, 40, 90-123.
- Daubney, A., & Fautley, M. (2020). Editorial Research: Music Education in a Time of Pandemic. *British Journal of Music Education*, 37(2), 107-114.
- de Bruin, L. R. (2021). Instrumental Music Educators in a COVID Landscape: A Reassertion of Relationality and Connection in Teaching Practice. *Frontiers in Psychology*, 11, 3995.
- Dehner, M. (2020). The Best Apps to Help You Teach Art Remotely. The Art of Education University. <https://theartofeducation.edu/2020/03/15/the-best-apps-to-help-you-teach-art-remotely/>, Erişim tarihi: 28.02.2021.
- Demir, F. N., & Yılmaz, E. (2020, 5-6 Kasım). Covid-19 Pandemi Sürecinde Yayınlanan Türkçe Podcastlerin İncelenmesi. *17th International Symposium Communication in the Millennium*, Eskişehir.
- Dilmaç, S. (2020). Students' Opinions about the Distance Education to Art and Design Courses in the Pandemic Process. *World Journal of Education*, 10(3), 113-126.
- Ehrenfeld, J. (2019). The 6 Places to Learn Music Online. Bandzoogle. <https://bandzoogle.com/blog/the-6-best-places-to-learn-music-online>, Erişim tarihi: 26.02.2021.
- Gaddy, S., Gallardo, R., McCluskey, S., Moore, L., Peuser, A., Rotert, R., ... & LaGasse, A. B. (2020). COVID-19 and Music Therapists' Employment, Service Delivery, Perceived Stress, and Hope: A Descriptive Study. *Music Therapy Perspectives*, 38(2), 157-166.
- Giordano, F., Scarlata, E., Baroni, M., Gentile, E., Puntillo, F., Brienza, N., & Gesualdo, L. (2020). Receptive Music Therapy to Reduce Stress and Improve Wellbeing in Italian Clinical Staff Involved in COVID-19 Pandemic: A Preliminary Study. *The Arts in Psychotherapy*, 70, 101688.
- Gu, X., Domer, N., & O'Connor, J. (2020). The Next Normal: Chinese Indie Music in a Post-COVID China. *Cultural Trends*, 1-12.
- Güzle, Y., & Girgin, G. (2020, 29-30 Mayıs). Dijital Sosyalleşmede Yeni Bir Dönem: Pandemi ve Canlı Müzik Deneyimi. *Dünyada ve Türkiye'de Etnomüzikolojinin*

Dünü, Bugünü, Yarını Past, Present and Future of Ethnomusicology in the World and Turkey, 27.

- Hash, P. M. (2021). Remote Learning in School Bands During the COVID-19 Shutdown. *Journal of Research in Music Education, 68*(4), 381-397.
- Help With COVID 19. (2020). <https://helpwithcovid.com/>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2020.
- İmik Tanyıldızı, N. (2020). Salgın ve Müziksel İletişim: Covid-19 Salgınında Müziğin Rolü. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 6*(2), 35-44.
- İnal, İ., Sakarya, G., & Zahal, O. (2021). COVID-19 Pandemi Döneminde EBA Platformunda Gerçekleştirilen Müzik Derslerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Eurasian Journal of Music and Dance, (18)*, 232-253. doi: 10.31722/ ejmd.960092
- İşman. A. (2008). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Jordan S. Potash, Debra Kalmanowitz, Ivy Fung, Susan A. Anand & Gretchen M. Miller (2020) Art Therapy in Pandemics: Lessons for COVID-19, *Art Therapy, 37*:2, 105-107. doi: 10.1080/07421656.2020.1754047
- Kahraman, M. E. (2020). COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği. *Medeniyet Sanat Dergisi, 6*(1), 44-56.
- Kahraman, M. E. (2020). Covid-19 Salgınının Kültür ve Sanat Organizasyonlarına Etkisi. *Yıldız Journal of Art and Design, 7*(1), 84-99.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kaya Deniz, A. (2020). Covid-19 Salgını Sürecinde Dijitalleşen Eğlence Anlayışı: Çevrim İçi Konserler. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*(2), 191-206.
- Kesendere, Y., Şenol-Sakin, A., & Acar, A.K. (2020). Educators' Views on Online/Distance Violin Education at Covid-19 Outbreak. *Journal for the Interdisciplinary Art and Education, 1*(1), 1-19.
- Krause, A. E., Dimmock, J., Rebar, A. L., & Jackson, B. (2020). Music Listening Predicted Improved Life Satisfaction in University Students during Early Stages of the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology, 11*.
- Kuyucu, M. (2020, 25-27 Aralık). Türk Müzik Endüstrisinde Covid-19 Pandemi Döneminde Üretilen Korona Temalı Müzik Eserlerinin Psikolojik Analizi. *III. International Conference on Covid-19 Studies, Ankara*.
- Lehman, E. T. (2020). "Washing Hands, Reaching Out"—Popular Music, Digital Leisure and Touch during the COVID-19 Pandemic. *Leisure Sciences, 1-7*.
- Lemaire, E. C. (2020). Extraordinary Times Call for Extraordinary Measures: The Use of Music to Communicate Public Health Recommendations against the Spread of COVID-19. *Canadian Journal of Public Health, 111*(4), 477-479.
- Lichfield, G. (2020). We're not Going Back to Normal. Retrieved from MIT Technology Review: <https://www.technologyreview.com/2020/03/17/905264/coronavirus-pandemic-social-distancing-18-months/>
- Martín, R. P., Recalde, J. M., & Carnicero, M. J. U. (2020). ¿Cómo han gestionado los conservatorios de música españoles los procesos de enseñanza-aprendizaje

- durante el confinamiento del COVID-19?. *Revista electrónica de LEEME*, (46), 108-124.
- Mastnak, W. (2020). Psychopathological Problems Related to the COVID-19 Pandemic and Possible Prevention with Music Therapy. *Acta Paediatrica*, 109(8), 1516-1518.
- Muñoz, B. E. F. (2020). La radio cubana ante la COVID-19. Un estudio de caso. *Revista Española de Comunicación en Salud*, Suplemento 1, 272-278.
- Özgül, İ. (1986). *Türk Eğitim Sisteminde Uzaktan Öğretimin Yeri*. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.
- Özer, B., & Ustun, E. (2020). Evaluation of Students' Views on the COVID-19 Distance Education Process in Music Departments of Fine Arts Faculties. *Asian Journal of Education and Training*, 6(3), 556-568.
- Özlem, E. (2020). Pandemi Sırasında ve Sonrasında Kültür-Sanat. *TRT Akademi*, 6(10), 882-887.
- Özmenteş, G. (2020). COVID-19 ve Müzik: Wind of Change? *Strata: İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, 301-319.
- Papatzikis, E., Zeba, F., Särkämö, T., Ramirez, R., Grau-Sánchez, J., Tervaniemi, M., & Loewy, J. (2020). Mitigating the Impact of the Novel Coronavirus Pandemic on Neuroscience and Music Research Protocols in Clinical Populations. *Frontiers in Psychology*, 11, 2160.
- Parsons, C. (2020). Music and the Internet in the Age of Covid-19. *Early Music*, Vol. XLVIII, No. 3, 403-405.
- Pappas, C. (2020, September). The Best Learning Management Systems (2020 Update). *eLearning Industry*. <https://elearningindustry.com/the-best-learning-management-systems-top-list>, erişim tarihi: 28.02.2021.
- Philippe, R. A., Schiavio, A., & Biasutti, M. (2020). Adaptation and Destabilization of Interpersonal Relationships in Sport and Music During the Covid-19 Lockdown. *Heliyon*, 6(10), e05212.
- Pratama, U. N., & Surahman, E. (2020, October). Investigating Student Responses of Online Learning during the Covid-19 Pandemic in Performing Art Education. In *2020 6th International Conference on Education and Technology (ICET)* (pp. 64-69). IEEE.
- Rumsey, F. (2003). *Desktop Audio Technology: Digital Audio and MIDI Principles*. Waltham: Focal Press.
- Rendell, J. (2020). Staying in, Rocking Out: Online Live Music Portal Shows During the Coronavirus Pandemic. *Convergence*, 1354856520976451.
- Sağır, T., Özkıışı, Z. G., & Yüceer, E. M. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Müzik Dinleme ve İcra Pratiklerine Etkileri: Yıldız Teknik Üniversitesi Lisans Öğrencileri Örneği. *Müzik ve Sahne Sanatları Dergisi*, (4), 1-17.
- Sakarya, G. & Zahal O. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Keman Eğitime İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 795-817. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44504>

- Semati, M., & Behroozi, N. (2020). Paradoxes of Gender, Technology, and the Pandemic in the Iranian Music Industry. *Popular Music and Society*, 1-13.
- Sherbon, J. W., & Kish, D. L. (2005). Distance Learning and the Music Teacher. *Music Educators Journal*, 92(2), 36-41.
- Sice, P., Elvin, G., Riachy, C., Shang, Y., Ogwu, S., & Zink, C. (2020). Online Screening of X-System Music Playlists Using an Integrative Wellbeing Model Informed by the Theory of Autopoiesis. *IEEE Access*, 8, 182307-182319.
- Situmorang, D. D. B. (2020). Music Therapy for the Treatment of Patients with Addictions in COVID-19 Pandemic. *Addictive Disorders & Their Treatment*, 19(4), 252.
- Sunal, G., & Kalkan, S. B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Film İzleme Alışkanlıklarının Covid-19 Pandemisi Sürecinde Değişiminin Belirlenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (52), 187-200.
- Türkçe Sözlük. (1983). Türk Dil Kurumu Yayınları, 505/1, Ankara.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Vandenberg, F., Berghman, M., & Schaap, J. (2020). The 'Lonely Raver': Music Livestreams during COVID-19 as a Hotline to Collective Consciousness?. *European Societies*, 1-12.
- Yabalak, H. (2020). Sanatçının Esin Kaynağı Olarak Salgın Hastalık ve Hastalığın Resim Sanatına Yansıması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Özel Sayı*, 493-538.
- Yayan, G. (2020). Bir Salgın Hastalık Olarak Covid-19'un Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü Resim Ana Sanat Dalındaki Öğrencilerin Resimlerine Yansımaları. *Turkish Studies*, 15(4), 1297-1313. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44494>
- Ye, L., Su, H., Zhao, J., & Hang, Y. (2021). The Impact of Multimedia Effect on Art Learning: Eye Movement Evidence from Traditional Chinese Pattern Learning. *International Journal of Art & Design Education*. <https://doi.org/10.1111/jade.12347>
- Yeung, T. Y. C. (2020). Did the COVID-19 Pandemic trigger nostalgia? Evidence of Music Consumption on Spotify. *Evidence of Music Consumption on Spotify (August 21, 2020)*.
- Yılmaz, İ., & Ayçe, M. T. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Afişlerinde Yer Alan Piktogramların Grafik Tasarım Çerçevesinde İncelenmesi. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 5(9), 74-89.
- Yılmaz, H., Sakarya, G., Gayretli, Ş., & Zahal, O. (2021). Covid-19 and Online Music Education: A Qualitative Study on the Views of Preschool Teacher Candidates. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, (28), 283-299. doi: 10.14689/enad.28.12
- Yumbul, E. (2021). *Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Zhu, C., Li, Y., & Niu, X. (2011). *Streaming Media Architectures, Techniques and Applications: Recent Advances*. IGI Global, USA.